

Posudek disertační práce

Lucie Vlčková

Krajinomalba v Praze 1840–1890: Prezentace krajinomalby a její reflexe na výstavách Krasoumné jednoty

Předkládaná disertační práce Lucie Vlčkové vznikla jako výsledek doktorandského výzkumného projektu GA UK realizovaného v letech 2007–2009 a díky této podpoře byla již také publikována. Autorka se problematice české krajinomalby 19. století věnuje pod pedagogickým vedením prof. PhDr. Romana Prahla systematicky již od své diplomové práce. Také díky tomu se předkládaná disertace jeví jako velmi ucelený a promyšlený výsledek mnohaletého studia a zralé reflexe. Je shrnutím precizní badatelské práce, v němž jsou výstižně formulovány dosavadní výsledky a závěry, a současně naznačuje další otázky, které se v postupu práce projeví a jejichž řešení sama autorka naznačuje jako výhledově nezbytné.

Formování české krajinomalby 19. století je téma velmi široké, a přestože opakovaně přitahovalo celou řadu autorů, metody zvolené k jeho zkoumání bylo možno jen zřídka považovat za systematické a exaktní. Tím nápadněji působí množství tabulek a grafů, které se v práci Lucie Vlčkové vyskytují a které jsou nedílnou součástí velmi exaktní metody výzkumu zvolené autorkou a v dějinách umění zatím spíše výjimečné: celá práce je založena na pečlivém průzkumu dobových výstavních aktivit, na nichž byla krajinomalba prezentována. Analýzy, týkající se vývojových trendů krajinářství i proměn nakupujícího publika, jsou opřené o precizní kvantitativní hodnocení výstavních a nákupních počínů konfrontované s kritickým rozbořem dobové literatury.

Hlavní data pro práci poskytl soupis krajinářských děl prezentovaných na výstavách Krasoumné jednoty v Praze v letech 1840–1890. Ty byly v dané době oficiální a reprezentativní přehlídkou dobové domácí umělecké produkce a současně od roku 1840 otevřené i zahraničním autorům, což umožnilo bezprostřední srovnání s produkcí v cizích krajinářských centrech. Rok 1840 tedy slouží jako spodní mez chronologického vymezení

práce, která je shora uzavřena dobou, kdy se v důsledku proměněné umělecké situace posunuly i hranice a obsahy původně velmi přesně vymezeného žánru krajinomalby.

Daných pět desetiletí představuje vhodně zvolený úsek jednak z hlediska materiálu, který je doložitelný výstavními katalogy, jednak z hlediska interpretace české krajiny ve velmi konkrétním kontextu soutěžení a konfrontace se zahraniční konkurencí, kterou představovala souběžně vystavovaná díla cizích autorů.

Výstavní katalogy autorka pečlivě excerpovala do úctyhodného soupisu více než sedmi tisíc krajinářských prací prezentovaných v Praze v letech 1840–1890. Hlavním meritem této práce, zařazené in extenso v příloze a přístupné dalším badatelům také v elektronické podobě (www.krajinomalba-v-praze-1840-1890.webnode.cz), je kritické čtení údajů o vystavovaných obrazech, z jejichž názvů nemusí vždy zcela jednoznačně vyplývat žánrové zařazení díla.

Tyto informace byly konfrontovány s dalšími prameny, především s výročními zprávami SVPU a se záznamy o prodeji děl z účetních knih – s cílem zrekonstruovat reálný nákupní kontext, v němž se žánr krajinomalby pohyboval. Výsledky této náročné práce jsou vtěleny do již zmíněných grafů a tabulek, porovnávajících výstavní zastoupení jednotlivých krajinářských škol v daném období a „ekonomické výsledky“ škol i jednotlivých autorů z hlediska nákupů uskutečněných jednotlivci i Společností VPU pro účely slosování. Širší kontext pro interpretaci kvantitativních dat poskytlo zasazení do rámce dobové kritiky, kde vedle excerfování standardních a spíše popisných referátů z česky i německy publikovaných periodik víceméně samozřejmě připadla klíčová úloha analytickým textům z pera etablovaných kritiků, zabývajících se krajinářstvím cíleně a také z obecnějších pozic: Jana Nerudy, Karla Purkyně, Miroslava Tyrše, Renáty Tyršové a Karla Boromejského Mádlá.

Členění výsledného textu v podstatě vyplývá ze zvolené kritické metody: analýza získaných údajů a jejich komentování je rozdělena do kapitol věnovaných jednotlivým krajinářským centrům a jejich prezentaci na pražské výstavě, jmenovitě Mnichovu, Düsseldorfu, Vídni a Praze, na níž je pochopitelně soustředěna hlavní pozornost; krátké odbočky se pak věnují Karlsruhe a Francii. Díky tomuto rozdělení se autorce podařilo nejen přehledně doložit a komentovat prezentaci cizích krajinářských škol v Praze, ale také přesně formulovat jejich charakteristické znaky, a tím poprvé zpřehlednit to, co mohlo pro české prostředí být jejich přínosem.

Souhrnné zhodnocení studovaného materiálu jakožto podkladu pro sledování recepce podnětů vzešlých z cizích malířských škol v pražském prostředí je práce nanejvýš složitá a je patrné,

že dotažení takové syntézy vyžaduje dlouhé zvažování tématu z různých hledisek (jak v úvodu práce naznačuje sama autorka). Avšak omezení předkládané práce na analýzu „tvrdých“ dat – přesně omezeného a jednoznačného materiálu – vedlo v tomto případě k velmi objektivním výsledkům. Obrátíme-li se tedy k ústřední kapitole, zaměřené na pražskou krajinomalbu a její výstavní prezentaci, pak je zde výborně v souhrnu podchycen její vývoj, charakterizovány jeho jednotlivé etapy a výstižně zhodnocen přínos předních osobností. To je doplněno zručným vytěžením autorčiny rešeršní práce: sledování již známých tendencí je doplněno jmény okrajově působících a krátkodobě vystavujících osobností, které však v součtu měly nezanedbatelný vliv na obraz produkce i na profil prodeje v Praze. Také klíčové přelomové momenty vývoje krajinomalby – a i výtvarného umění obecně – v Čechách se na mnoha místech podařilo podepřít autorčinými výzkumy: v tomto smyslu například vyznívá komentář ke krizi malby v Čechách na počátku sedmdesátých let 19. století a k pozici žánru krajinomalby v této situaci, kdy byla na výstavě konfrontována s kolekcí francouzské malby (s. 155–157).

Jasně rozdělení kapitol věnovaných profilaci jednotlivých škol z hlediska pražské výstavy má za následek odklon od tradičně literaturou analyzovaného tematického a ikonografického rejstříku české krajinomalby. Některá témata jsou však zařazena do exkurzů: věnovaných zobrazení vysokohorské (alpské) krajiny, tématu severské krajiny a především analýze pojmu „česká krajina“ a jeho profilaci z hlediska krajinomalby 19. století. To jsou důležitá témata a zejména u posledního z nich Lucie Vlčková dokazuje svůj přehled o dané problematice, jíž se soustavněji věnuje, a schopnost syntetizovat ji v širším kulturně historickém kontextu. Závěrečná kapitola věnovaná tématu „české krajiny“ funguje současně velmi dobře jako svorník a závěr práce, která zůstává otevřená ve smyslu originálního a napříště vysoce přínosného pohledu na dosud podceňovaný aspekt vývoje krajinářství v Čechách.

Problematika daného půlstoletí české krajinomalby je jistě rozsáhlá a vzhledem k množství současných interpretačních přístupů spletitá. Se zřetelem k širší témat, spojených (nejen) s výzkumem krajinomalby, je jasné, že takto důkladně materiálově podepřená práce – jako je disertace Lucie Vlčkové – s sebou nese „rizika“ omezení na určitý výsek problematiky, což ve svém důsledku autorku dovedlo k velmi preciznímu formulování otázek a hledání velmi konkrétních odpovědí. Další otázky jsou zmíněny v náznaku a nutnost jejich dalšího zkoumání je – k nemalé lítosti čtenáře – spíše naznačena jednotlivými příklady: otázky

publika, proměny vkusu, vzestup či pokles oblíbenosti určitých témat a dobová recepce různých proudů v umění.

Práce Lucie Vlčkové upřesňuje náš pohled na roli krajinomalby jako důležitého oboru zastoupeného na pražské výroční výstavě v době, kdy se z původně nižšího žánru etablovala jako svébytný obor. Samozřejmě že způsob, jak dále posunout bádání v oblasti této problematiky, zůstane vzhledem k její šíři do velké míry vždy otázkou výběru: z hlediska metody i zkoumaných témat. Autorka však prokázala citlivý a poučený přístup ve výběru obojího. Systematickým přístupem k přesně zvolenému pramennému materiálu je práce zcela jednoznačným posunem z hlediska hledání objektivních podkladů pro naše následné interpretace; a tematizace kapitol je citlivé řešení, jak takové množství pramenů systematicky zúročit.

Práci zcela jednoznačně doporučuji k obhajobě a hodnotím jako vynikající.

V Praze, 29. 3. 2011

Pavla Machalíková

Posudek vypracovala:

Mgr. Pavla Machalíková, PhD.

Ústav dějin umění AV ČR, v.v.i.

(oddělení dějin a teorie umění 19.–21. století)

Husova 4

110 00 Praha 1

machalikova@udu.cas.cz